

ZİYARETÇİ SAYILARININ ANALİZİ İLE İSTANBUL'UN TURİZM PAZARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Emre BAHAR²

Fusun İSTANBULLU DİNÇER³

ÖZET

İstanbul, kültür turizmi olanakları ile deniz kum güneş üçlüsünün oluşturduğu kitle turizmine bir alternatif olarak düşünülen önemli turizm destinasyonlarından bir tanesidir. Bununla birlikte kongre, fuar, iş, alışveriş ve sağlık turizmi alanlarının da merkezidir. Turizm yatırımlarının ve istihdamının on iki ay sürmesi ve şehirlerin ekonomik canlılığının devam etmesi için geliştirilen kültür turizmi, dünya üzerinde birçok kenti sahip olduğu soyut ve somut kültürel değerleri ile cazibeli kültür turizmi kentleri durumuna getirmiştir. İstanbul, Türkiye'nin en önemli kültür turizm merkezlerinden birisidir. İstanbul, tatil amaçlı gelen turistlerden ziyade kültürel amaçlı geziler için gelen turistleri ağırlamaktadır. Çalışmanın amacı İstanbul iline gelen ziyaretçi sayısında yıllara göre meydana gelen değişimlerin, çeşitli turizmi pazarlarına göre değerlendirilmesidir. Özellikle 2016 yılı ve sonrasındaki ziyaretçi sayısında meydana gelen değişimler, yükselişe ve düşüşe geçen turizm pazarları analiz edilecektir. Çeşitli ülke pazarlarındaki gelişmeler, meydana gelmiş olan siyasi ve ekonomik krizler ile terör olaylarını göz önüne alınarak değerlendirilecektir. Bu çalışmada, İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün yayınlamış olduğu ziyaretçi istatistiklerinden yapılan incelemeler ile yerli ve yabancı basın kuruluşlarında yer almış olan haberlerin analizinden yararlanılmıştır. Çalışma sadece İstanbul ili ziyaretçi istatistikleri özelinde yapılmıştır. 2016 yılında 2015 yılına göre İstanbul'da büyük bir ziyaretçi azalışı meydana gelmiştir. (% 25,9) Almanya, Rusya Hollanda ve diğer pazarlarda büyük düşüşler meydana gelmiştir. Bunun yanı

Geliş Submitted 12.07.2018

Kabul Accepted 17.10.2018

¹ Çalışma, 7. Ulusal 3. Uluslararası Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu'nda 20 Nisan 2018'de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Arel Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Turizm ve Otel İşletmeciliği, emrebahar@arel.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9273-0312

³ Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Turizm İşletmeciliği, istanbul@istanbul.edu.tr
ORCID: 0000-0001-9446-5519

sıra Suudi Arabistan, Ukrayna, İnan, pazarlarında son yıllarda artışlar olmuştur. 2017 yılı ziyaretçi verilerine göre İstanbul'a gelen her dört ziyaretçiden birini Araplar oluşturmaktadır. İstanbul turizmi için özellikle Avrupa pazarının düşüşler gösterdiği bugünlerde Araplar büyük önem taşımaktadır. Bu pazarların gelişimine devam ettirilmesi gereklidir. Bununla birlikte İstanbul'a ziyaretçi gönderen ülkelerde özellikle Avrupa pazarında yaşanan ziyaretçi düşüşlerinin nedenleri araştırılarak; İstanbul'un gerileyen turizm pazarlarının geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır ve bunun için öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Kültür Turizmi, İstanbul, İstanbul Ziyaretçi İstatistikleri

JEL Kodu:L83

EVALUATION OF ISTANBUL'S TOURISM MARKETS WITH THE ANALYSIS OF VISITOR NUMBERS ⁴

Emre BAHAR

Füsun İSTANBULLU DİNÇER

ABSTRACT

Istanbul is one of the important tourism destinations which is considered as an alternative to mass tourism formed by the sea sand sun trio with its cultural tourism opportunities. It is also the center of congress, fair, business, shopping and health tourism. Cultural tourism, developed for tourism investments and employment for twelve months and for the continuity of the economic viability of the cities, has made many cities all over the world with the abstract and concrete cultural values and attracted cultural tourism cities. Istanbul is one of Turkey's most important tourism centers of culture. Istanbul welcomes tourists coming for cultural trips rather than tourists. The aim of this study is to evaluate the changes in the number of visitors to the city of Istanbul according to various tourism markets. In particular, changes in the number of visitors in 2016 and in the post-2016 period will be analyzed and the tourism markets that go down and fall will be analyzed. Developments in various markets will be evaluated by considering the political and economic crises and terrorist incidents.

In this study, an analysis of visitor statistics published by Istanbul Provincial Directorate of Culture and Tourism and the analysis of news which have taken place in domestic and foreign press organizations were utilized. The study was conducted only in the context of visitor statistics in Istanbul. In 2016, a big visitor decrease occurred in Istanbul compared to 2015

⁴ The study was presented as an oral report on April 20, 2018 at the 7th National 3rd International East Mediterranean Tourism Symposium.

year. (25.9%) Germany, Russia, The Netherlands and other markets have seen major decreases. In addition, there have been increases in Saudi Arabia, Ukraine and Iran in recent years. According to visitor data for 2017, Arabs are one of every four visitors to Istanbul. Arabs are of great importance nowadays, especially when the European market is declining for Istanbul tourism. The development of these markets should be continued.

However, the reasons of visitors' decline in the European market especially in the countries sending visitors to Istanbul are investigated; The development of Istanbul's declining tourism markets is of great importance and recommendations are presented

Keywords: *Culture Tourism, İstanbul, İstanbul Visitors Statistics*

JEL Code: L83

1- KÜLTÜR KAVRAMI VE KÜLTÜR TURİZMİ

Kültür, Latince “cultura” kelimesinden diğer dillere geçmiş ve 12. yüzyıldan günümüze kadar kullanılan bir sözcüktür. Önceleri tarımsal üretimi, ekip biçmeyi anlatan kelime 19.yüzyıldan itibaren insan topluluklarının becerileri, sanatları, gelenekleri ve toplam yaşama biçimi şeklinde tanımlanmıştır. Türkçe’ de kültür sözcüğü yerine zaman zaman “bilgi, bilgi birikimi, ekin, bilgi dağarcığı, hars” sözcükleri kullanılmaktadır (Öter ve Özdoğan, 2005:127). Kültür, toplumun sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin bir araya gelerek oluşturduğu; inanış, yargılar, fikirler ve tutumların bir bütünlüğüdür (Turhan, 1994:45 aktaran Barakazı ve Karapınar, 2015:610). Kültür, bir toplumun uygulamalarını temsil eder; toplumun geleneksel inançlarını, sosyal rollerini ve kuşaktan kuşağa geçen maddi nesnelere ifade eder (Cook vd. 2016: 305).

Kültür turizmi, yeni gelir kaynakları oluşturmak için şehirlerin önemli stratejilerinden biri olmuştur. Kültür turizmi, kültürel etkinlikleri genişletmek için önemli bir araçtır aynı zamanda şehir ekonomisine ve gelişimine de katkı yapmaktadır (Uysal ve Özden, 2011:389). Kültür turizminin ilk zamanlarında bir niş pazar - bir ürünün veya hizmetin potansiyel müşteri olduğu düşünülen belli bir hedef kitleye pazarlanmasına yönelik olan pazarlama stratejisi olduğu düşünülmekteydi. Geçen zamanla birlikte kültür turizminden, kitle turizmi etkinlikleri gibi söz edilmektedir. Dünya Turizm Örgütü, yapılan turizm seyahatlerinin %37’sini, kültür turizminin oluşturduğunu ve bu talebin her yıl % 15 oranında artacağını tahmin etmektedir. Kültür turizmi talebi önemli bir pazar bölümünü temsil etmektedir. Bu açıdan kültür turizmi

ve kültürel turistin tam olarak anlaşılması ile kültürel kaynakların sürdürülebilirlik ilkelerine göre turizme açılması büyük önem taşımaktadır (Uygur ve Baykan, 2007:32).

Kültür turizmi ile ilgili çalışmalarda, kültür turizmi, kültürel turizm, tarihi turizm, miras turizmi şeklinde çeşitli kavramların kullanıldığı bilinmektedir. Birbirinin içinde olan bu kavramlar arasında sınır çizmek güçtür. Bir bölgedeki miras ve tarihsel kaynaklar kültürel turizmin doğmasındaki en önemli etkidir (Üsküdar, Çakır ve Temizkan, 2014:69).

Teknolojik gelişmeler, ulaşımın konforlu olması ve insan eğitiminin üst düzeylere ulaşması sonrası farklı merak duygularının oluştuğunu söylenebilir. Bununla birlikte arkeoloji, sanat ve birçok bilim türüyle bağlantısı nedeniyle kültür turizmi zengin bir turizm çeşididir. Kültürel değerleri içerisinde barındıran turistik bölgelerde kültür turizmi hızlı bir gelişim göstermektedir (Barakazı ve Karapınar, 2015:609).

Kültür turizmi, insanların yeni bilgi deneyim kazanarak kültür seviyesini arttırmak ve kültürel farklılıkları öğrenmek amacıyla kültürel yerleri görmek ve kültürel olaylara katılmak için yer değiştirmesidir (Doğaner, 2013:13). Kültür turizminin en belirgin ayırt edici özelliği hareket amacının kültürü öğrenmek olmasıdır.

Kültür Turizmi, insanların kültürel açıdan zengin yöreleri görmek, gittikçe kaybolan yaşam biçimlerini öğrenmek ve izlemek, kültürel değerleri bir anı olarak korumak amacıyla yaptıkları gezilerle ilgili bir turizm çeşididir (Rızaoğlu, 1995:57 aktaran Avcıkurt, 2009:18).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) kültür turizmini; “bireylerin haç, sanat, folklor ve doğayı araştırma gezileri, sitlere ve anıtlara geziler, festivallere ve diğer kültürel etkinliklere gidiş, sahne sanatları, inceleme ve kültür gezileri gibi temelde kültürel amaçlı tüm hareketler” olarak tanımlamıştır. Bununla birlikte kültür turizminin temel özelliği aynı zamanda yöreyi, yöre halkının yaşam tarzını ve bu iki şeye kimlik ve özellik kazandıran her şeyi deneyimlemek ve tadına varmaktır (Yücel, 2013:17).

Kültür turizmi, kişilerin kültürel gereksinimlerini karşılamak, yeni bilgiler edinmek, deneyimler kazanmak üzere, yaşadıkları yer dışında kültürel zenginliğe sahip yerlere yaptıkları turizm hareketleridir. Bireylerin her zaman yaşadıkları yerlerden ayrılarak, kültürel gereksinimlerini gidermek üzere bilgi edinmek amacıyla kültürel çekiciliklerin olduğu yerlere gitmesidir (Üsküdar, Çakır ve Temizkan, 2014:69).

Amerika Birleşik Devletleri'nde seyahat ederken kültürel mirasın bir turistik yerini ziyaret etmek, tatil deyken yapılması gereken en iyi etkinlikler arasındadır. 2004'te, Travel Industry of America' ya göre-Amerika Seyahat Endüstrisi-, yapılan kişisel gezilerin % 17' si

miras ve kültürel yerler içeren ziyaretleri içeriyordu (Kaufman ve Scantlebury, 2007: 213-214).

Kültür turizmi çok geniş bir kavram olması nedeni ile gruplara ayrılmıştır. Kültür turizmin daha kolay pazarlanması gereksinimi bu alt grupları ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte; kültür turizmi; miras turizmi, tarih turizmi, etnik turizm gibi türleri içermektedir (Doğaner, 2003, 1-2 aktaran Günel vd.2009:277). McKercher ve du Cros' ya göre (2002) kültür amaçlı seyahat eden turistler amaçları bakımından beş gruba ayırmaktadırlar; amaçlı gezenler, çevreyi görmekle yetinenler, kaşifler, kültüre ilgisi zayıf olanlar, rastlantısal ziyaretçiler. Benzer bir gruplamada da Cluzeau (2000), üç kategori belirlemiştir; yüksek motivasyonlu konu uzmanları, motivasyonları yüksek ancak ilgileri pek çok konuya dağılmış olanlar, merakını çeken bir konuda fırsat oluşunca ve seçici davranarak bu turizme katılanlar. Bu son grup, özellikle kitle turistlerini ağırlayan kalabalık turizm merkezlerinde yaygındır (Öter ve Özdoğan, 2005:129).

2- İSTANBUL VE KÜLTÜR TURİZMİ

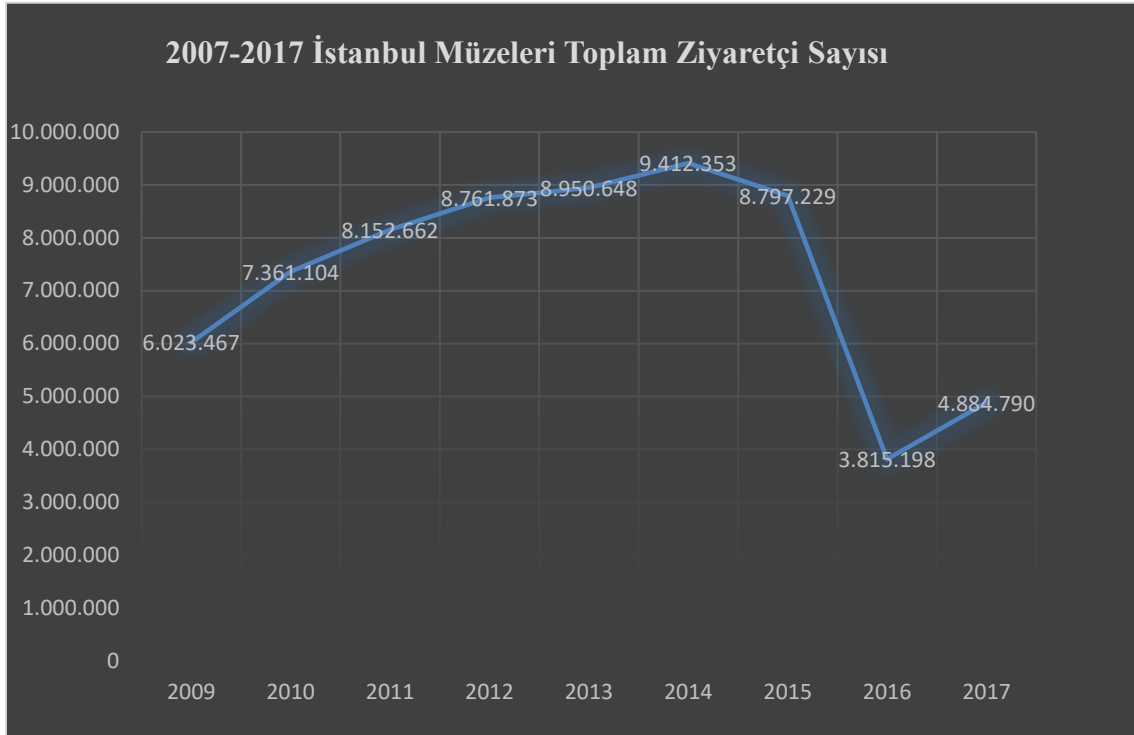
Dünyada bazı şehirler ayrı bir kent destinasyonu olarak gelişmişlerdir. Honk Kong, Paris, Roma, Viyana, San Fransisko, San Antonio, Seattle, Singapur ve Vancouver kent turizminin önemli destinasyonları arasında sayılmaktadır (Cook, Hsu ve Marqua, 2016:232). Ülkemizden örnekler vermek gerekirse İstanbul bir kent ve kültür turizmi destinasyonu olarak ön planda olan şehirlere örnek verilebilir.

Türkiye'de kültür turizmi denildiği zaman İstanbul şehri ilk akla gelmektedir. İstanbul, eski uygarlıklara başkentlik yapması nedeniyle; tarihi, kültürü ve doğal manzarası ile turizm açısından önemli potansiyele sahip bir şehirdir. 21. yüzyılda modern yüzü, alışveriş olanakları, kültürel etkinlikleri, kongre merkezleri ve medikal alanındaki hizmetleriyle İstanbul her türlü gereksinime karşılık verebilen bir şehir olmuştur (Seçilmiş ve Köz, 2015:70). Bütün bunlarla birlikte düşük maliyetli havayolları, Barcelona, Roma, Venedik ve İstanbul gibi Akdeniz şehirlerini kültür ve miras ile ilgili farkındalığı olan turistlere fiyat olarak ulaşılabilir hale getirdi (Smith, 2009:289). İstanbul'a dünyanın çeşitli yerlerinden sefer düzenleyen yerli ve yabancı havayolları İstanbul'un kültür turizminin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Bunun yanında İstanbul çok sayıda ziyaretçi ağırlayan dünyaca ünlü müzelere sahip bulunmaktadır.

2014 yılından itibaren İstanbul'da müze ziyaretçi sayılarında 2017 yılına kadar büyük düşüşler meydana gelmiştir. 2015 yılında toplam ziyaretçi sayısı 8 797 229'dur. 2016 yılında

toplam müzeleri ziyaret eden kişi sayısı 3 815 198'dir. Bununla birlikte 2017 yılında 2016 yılına göre müzeleri ziyaret eden kişi sayısı da artış göstermiştir ve 2017 yılında toplam 4.884.790 kişi müzeleri ziyaret etmiştir (<http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/TR-217388/muze-ziyaretci-sayilari.html>). Topkapı Sarayı ve Ayasofya Müzesi kültür turizmi açısından en çok ilgi çeken yerler olmaktadır. Bununla birlikte İstanbul'da müze ziyaretçi sayılarında son 9 yıl dikkate alındığında son yıllarda büyük bir düşüş eğilimi fark edilmektedir. Bu verilerden yola çıkarak; İstanbul'a kültürel amaçlı olarak gelen ziyaretçi sayısında büyük düşüşlerin meydana geldiği düşünülebilir. Dikkat edilmesi gereken nokta ise bu verilerin yerli ve yabancı bütün ziyaretçileri içerdiği. Yayımlanan istatistiklerde milliyetlere ve yerli ve yabancı ziyaretçi olma durumuna göre bir ayırım yapılmamaktadır.

Tablo:1 2009-2017 İstanbul Müzeleri Toplam Ziyaretçi Sayısı

Kaynak: <http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/TR-217388/muze-ziyaretci-sayilari.html>, Erişim Tarihi: 10.11.2018

İstanbul, dünya genelinde kültür turizmi kenti olarak son yıllarda ziyaretçi sayısında büyük bir gelişme göstermiştir. Fakat bu gelişimde, son yıllarda meydana gelen ekonomik ve siyasi gelişmeler ve terör olayları nedeni ile özellikle 2016 yılında ziyaretçi sayısında büyük düşüşler meydana gelmiştir. Türkiye'ye gelen 2016 yılı toplam ziyaretçi sayısına bakıldığında

25 352 213 olduğu görülmektedir. 2015 yılı rakamları ile karşılaştırıldığı zaman 36 244 362 ziyaretçi sayısı gözükmemektedir. Türkiye genelinde gelen ziyaretçi sayısında yaklaşık olarak 11 milyon (10 892 149) azalma görülmektedir (Turizm İstatistikleri Raporu Aralık, 2016: 4). Bu ülke ekonomisi ve turizm gelirleri için çok büyük bir gelir kaybını ifade etmektedir.

İstanbul gelen ziyaretçi açısından bir değerlendirme yapmak gerekirse; Atatürk Havalimanı, Sabiha Gökçen Havalimanı, Haydarpaşa, Pendik, Zeytinburnu ve Karaköy limanlarından alınan verilere göre İstanbul'a gelen ziyaretçi sayısı ise 2016 yılında 9 203 287 olmuştur; 2015 yılına bakıldığı zaman gelen ziyaretçi sayısı 12 414 677 gözükmemektedir. Türkiye genelinde olduğu gibi belirgin bir düşüş İstanbul'da da gözükmemektedir (3 211 390) (Turizm İstatistikleri Raporu Aralık, 2016: 4). Bu büyük düşüşün nedenleri araştırılmak istenirse ülke genelinde meydana gelmiş yoğun terör olayları dışında son yıllarda özellikle İstanbul'da meydana gelmiş olan terör olaylarının etkisini de incelemek gerekmektedir. Bununla birlikte çeşitli ülkeler ile yaşanan siyasi krizlerin etkisi de göz önünde bulundurulmalıdır.

Türkiye'de 2016 yılında bölgesel ve ulusal çatışmalar olmuştur. Türkiye çeşitli terör örgütleri ve cihat örgütleri gibi terör gruplarının çok sayıda saldırısının hedefi haline gelmiştir. Aşağıda son yıllarda İstanbul'da meydana gelmiş olan terör saldırıları verilmektedir (<http://www.euronews.com/2016/01/12/timeline-of-terrorism-in-turkey>, Erişim Tarihi, 02.01.2018).

- 1 Ocak 2017 - Bir silahlı kişi İstanbul'daki Reina gece kulübüne saldırıda bulundu en az 39 kişiyi öldürdü ve ardından İŞİD saldırı tarafından üstlenildi.
- 10 Aralık 2016 - İstanbul'da Beşiktaş futbol takımının stadyumunun önünde iki ölümcül bombalı saldırı düzenlendi. Yerel raporlara göre, ölü sayısı başlangıçta 44, daha sonra 45'e yükseldi.
- 15 Temmuz 2016 - Türk ordusunun bir grubunun darbe girişiminde başarısız olması sonrasında 250'den fazla kişi öldü.
- 28 Haziran 2016 - Üç şüpheli saldırgan, geliş salonunda kendilerini havaya uçurmadan önce Atatürk Havalimanı çıkış salonundaki insanlara ateş açtı. Ölüm sayısı 45'i buldu
- 7 Haziran 2016 - İstanbul'da bir polis otobüsü üzerinde düzenlenen arabalı bir bombası saldırısında yedi subay ve dört sivil öldü. Vezneciler' in merkezi bölgesinde araç geçerken, patlayıcılarla dolu bir araba uzaktan kumanda ile patlatıldı.
- 19 Mart 2016 - İstanbul'da meydana gelen bombalı intihar saldırısında dört kişi öldü

- 18 Mart 2016 - Bir polis memuru PKK'ya karşı yapılan güvenlik operasyonunda öldü
- 12 Ocak 2016 - İstanbul'da düzenlenen bir intihar saldırısında en az sekizi Alman turist olmak üzere 10 kişi öldü.
- 6 Ocak 2015 - Hamile bir kadın intihar bombacısı, Sultanahmet'te Sultanahmet Camii ve Ayasofya yakınlarındaki turistik bölgede kendini havaya uçurdu. Daha sonra Dağıstan'dan bir Çeçen-Rus vatandaşı olan Diana Ramazova olarak tanımlandı. Bombalı saldırısı bir polis memurunu öldürmüş ve diğerini yaralamıştır.

Ülke genelinde yapılan terör saldırılarının İstanbul üzerinde odaklandığı görülmektedir. Özellikle İstanbul'un turizm açısından önemli bölgelerinde terör saldırıları meydana gelmiştir. İstanbul en çok ziyaretçi ağırlayan turizm bölgesi olması nedeniyle de terör eylemlerinin en önemli hedeflerinden birisi olmuştur.

Gerçekleşen terör olayları, siyasi krizler ve darbe girişiminin gerçekleştiği 2016 yılında 18 Aralık 2017 tarihli Dünya Gazetesi haberine göre; İstanbul'a uçuşunu durduran bayrak taşıyıcı havayolu şirketi(Bir ülkede yerel olarak tescilli, uluslararası işletmeler için devlet tarafından verilen tercihli haklar veya imtiyazlar kullanabilen ulaşım şirketi) sayısı yediye ulaştı. Beşi Avrupa'dan (Air France, Iberia, Swiss, Alitalia, Austrian) ve ikisi Amerika'dan (Air Canada, Delta) 7 bayrak taşıyıcısı havayolu son bir yılda İstanbul uçuşlarını durdurdu. Bu havayollarından bazıları alt markalarla (Air France, Mart 2018'den itibaren İstanbul uçuşlarını alt markası Joon ile yapacak) seferleri devam ettirseler de "bayrak taşıyıcısı" firmaların uçuşlarını durdurması "olumsuz" bir gelişme olarak turizm sektörü çevresinde değerlendirilmektedir. Marka ve güvenlik algısını temsil eden bayrak taşıyıcı şirketlerin uçuşlarını kesmesinin, özellikle seyahatlerinde konfor arayan yüksek gelir grubunda Türkiye algısını olumsuz etkilemesinden korkuluyor. Avrupa dışından uçuş durduran Air Canada ve Iberia Havayolları İstanbul seferlerini "talepteki dramatik düşüş" nedeniyle durdurduğunu açıklamıştı. Delta Havayolları'nın ülkesi ABD'den Türkiye'ye geliş rakamları 2015 yılı ocak – ekim döneminde 726 bin kişiydi, 2016'da 304 bine düştü. Roma – İstanbul – Roma uçuşlarını durduran Alitalia'nın ülkesi İtalya'dan da büyük düşüş var. Türkiye'ye en fazla turist gönderen Avrupa ülkesi Almanya'dan hat iptali yok. Ancak Alman Lufthansa Grubu bünyesinde bulunan İsviçre Havayolları (Swissair) İstanbul uçuşlarını durdurmuştu. Lufthansa da Münih- İstanbul hattını kapatmıştı. Güvenlik gerekçesiyle seferlerini iptal eden tek firma İsrail havayolları El Al oldu. Türkiye'ye uçuşlarını durduran diğer şirketler arasında Tayvanlı EVA ile Malezya Havayolları da bulunmaktadır (<https://www.dunya.com/ekonomi/havacilikta-sert-rekabet-haberi-394856>, Erişim Tarihi

22.01.2018). Bu havayolu şirketlerinin uçuşlarını durdurması hem İstanbul'a gelen ziyaretçi sayısını hem de İstanbul'un imajını olumsuz etkilemesi kaçınılmazdır.

İstanbul'a gelen ziyaretçi sayısında meydana gelen büyük azalmanın en önemli nedenlerinden birinin meydana gelen terör saldırıları olduğunu söylemek yanlış olmaz fakat terör saldırıları dışında ülkeler arasında meydana gelen diğer siyasi ve uluslararası krizlerin bu büyük ziyaretçi azalışındaki etkisi küçümsenemez. Bundan sonraki bölümde, İstanbul ziyaretçi sayısında azalma olan ülkeler ile bu ülkelerle meydana gelmiş olan krizler değerlendirilecektir.

3- ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada, İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün internet sayfasında yayınlamış olduğu istatistikler kullanılmıştır. İstanbul'un ziyaretçi verileri, Türkiye'nin ziyaretçi verileri, İstanbul müze ziyaretçi bilgilerinden yararlanarak derlenen verilerden yıllara ve aylara göre meydana gelen değişimler göz önüne alınarak değerlendirmeler yapılmıştır. Yerli ve yabancı basın kuruluşlarında ilgili dönemlerde yer alan haberler analiz edilmiştir. Bu değerlendirme yapılırken o zaman diliminde meydana gelmiş terör olayları, ekonomik ve siyasi olaylar incelenerek bununla olan ilişkisi araştırılmıştır. Son üç yıl (2017-2016-2015) İstanbul'a gelen ilk on ülkenin ziyaretçi sayılarındaki değişim oranları incelenmiştir. Bunlar arasında büyük değişimler olan pazarlar olan; Almanya, Hollanda, Rusya ve Arap pazarları üzerinde ülkelerarasında meydana gelmiş olan olumlu ve olumsuz gelişmeler incelenen basın haberleri göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Bu pazarların İstanbul turizmi için önemi dikkate alınarak bu pazarlarda tekrar gelişim sağlanması için öneriler sunulmuştur. Turizm olgusunun birçok sosyal ve toplumsal olaylarla olan yakın ilişkisi üzerine dikkat çekilmiştir.

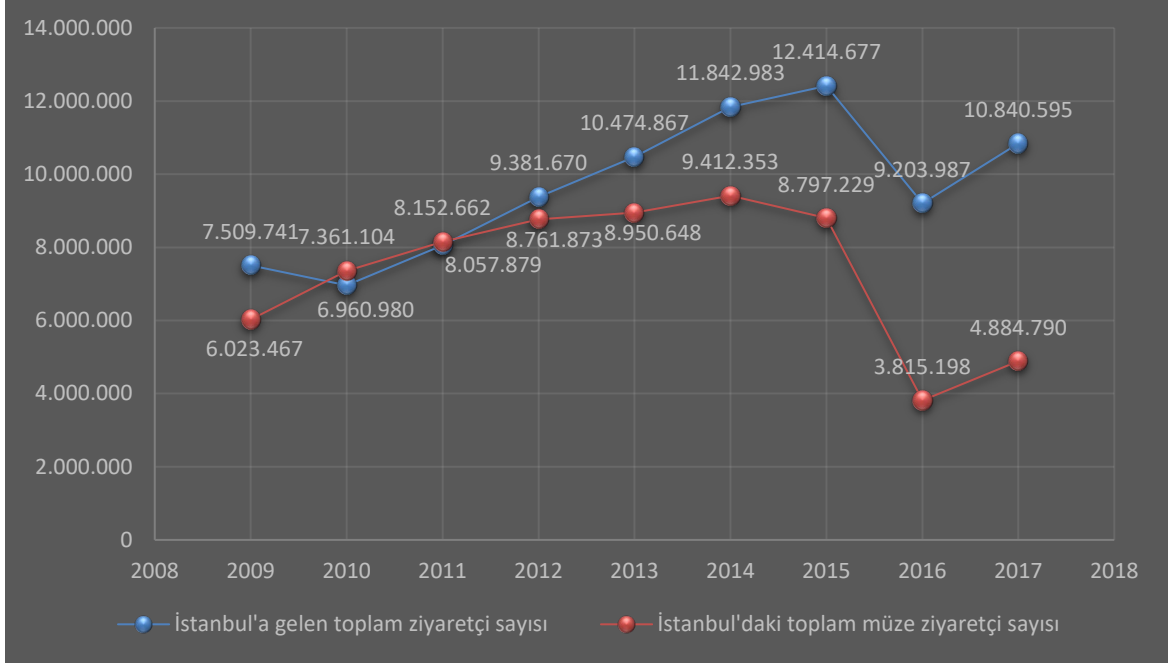
4- İSTANBUL ZİYARETÇİ İSTATİSTİKLERİ İLE TURİZM PAZARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

2016 yılında İstanbul'a gelen ziyaretçi sayısı toplamı 2015 yılına göre % 25,9 oranında azalmıştır. Bu büyük oranlardaki düşüşün iç ve dış nedenlerinin iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. En çok düşüşün meydana geldiği ay %-35,2 ile Haziran ayı olarak gerçekleşmiştir (Turizm İstatistikleri Raporu Aralık, 2016: 6).

2016 yılı 2015 yılı ile karşılaştırılarak Turizm istatistikleri incelendiği zaman havayolu ile gelişte % 23, denizyolu ile gelişte ise % 89 bir azalma meydana gelmiştir (Turizm

İstatistikleri Raporu, 2016: 6). İstanbul'a havayolu ile gelen ziyaretçilerin % 79'u İstanbul Atatürk Havalimanı'nı kullanmışlardır. Havayolu ile gelen yabancıların % 21'i ise Sabiha Gökçen Havalimanını kullanmıştır. (Turizm İstatistikleri Raporu, 2016: 6).

Tablo:2 2009-2017 Yılları Arasında İstanbul'a Gelen Toplam Ziyaretçi Sayıları ile İstanbul Müzeleri Toplam Ziyaretçi Sayılarının Karşılaştırılması

Kaynak: İstanbul Turizm İstatistikleri Raporu Aralık 2017:5 ve müze ziyaretçi sayıları istatistiklerinden derlenerek oluşturulmuştur. (<http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/TR-217387/istatistikler.html>, Erişim Tarihi 15.11.2018).

2009 yılı ile 2017 yılları arasında İstanbul'a gelen yabancı ziyaretçi sayıları ile İstanbul'da müzeleri ziyaret eden toplam kişi sayısının yıllara göre dağılımını Tablo 2'de gösterilmektedir. 2009 yılında İstanbul için 7 509 741 olan ziyaretçi sayısı; 2015 yılında yaklaşık olarak beş milyon (4 904 936) kişi artış göstererek 12 414 677 kişiye ulaşmıştır.

2016 yılında ise 2015 yılı karşılaştırıldığı zaman belirgin bir düşüş göze çarpmaktadır. 2016 yılında yaşanmış olan uluslararası ve siyasi krizler, darbe girişimi ile terör olaylarının ülke genelindeki etkisinin İstanbul'un ziyaretçi sayılarına da yansıdığını önemli bir şekilde ziyaretçi sayılarını olumsuz etkilediğini söyleyebiliriz. Bu verileri aynı yıllar için İstanbul müzeleri toplam ziyaretçi sayıları ile karşılaştırdığımızda 2015'ten 2016'ya benzer bir düşüş eğilimini ve sonrasında 2017 yılında yükseliş eğilimini görebilmekteyiz. İstanbul'un kültür turizmüne de olumsuz olarak yansımış olan bir ziyaretçi sayısı azalışı da gözükmektedir.

Tablo:3 2016-2017 Yıllarında Türkiye ve İstanbul'a Gelen Ziyaretçi Sayıları

	TÜRKİYE		İSTANBUL		2016'e Göre Değişim Oranı (Aylık)	2016'e Göre Değişim Oranı (Kümülatif)
	2016	2017	2016	2017		
OCAK	1170333	1055474	692172	559372	-19,2	-19,2
ŞUBAT	1240633	1159833	674465	590175	-12,5	-15,9
MART	1652511	1587007	783164	742749	-5,2	-12,0
NİSAN	1753045	2070322	715161	835614	16,8	-4,8
MAYIS	2485411	2889873	869446	830019	-4,5	-4,7
HAZİRAN	2438493	3489940	707050	827494	17	-1,3
TEMMUZ	3468202	5075961	924686	1319549	42,7	6,3
AĞUSTOS	3183003	4658463	908663	1247384	37,3	10,8
EYLÜL	2855397	4076630	800675	1045896	30,6	13,0
EKİM	2449948	2992947	790951	1122266	41,9	15,9
KASIM	1353280	1652795	663524	831982	25,4	16,7
ARALIK	1302157	1713789	674030	888365	31,8	17,8
TOPLAM	25.352.213	32.423.034	9.203.987	10.840.595		

Kaynak: İstanbul Turizm İstatistikleri Raporu Aralık, 2017:4

2017 ile 2016 yıllarında İstanbul'a gelen yabancı ziyaretçi verilerine bakıldığında zaman genel toplamda gelen ziyaretçi sayısının 2017 yılında, 2016 yılına göre yaklaşık % 17,8 (1 636 608) arttığı görülmektedir. Yılın ilk altı ayında ziyaretçi sayıları geçen yıla göre düşüş göstermektedir. Yılın ikinci altı ayı ile birlikte ziyaretçi verileri geçen yıla göre artışa geçmeye başlamıştır. Bu aylarda meydana gele artışlar ile birlikte yılsonundaki artış oranına ulaşılmıştır.

Aynı zaman süresi içerisinde Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısında geçen seneye göre belirgin bir artış görülmektedir.(Bknz. Tablo 3). Bu durumda Türkiye geneli ziyaretçi sayılarında 2016 yılına göre 2017 yılında % 27,89'luk (7 070 621) büyük bir artış gözükmektedir. Türkiye turizmi için son yılların en kötü yılı olarak gerçekleşmiş olan sadece 2016 yılını esas alarak yapılacak olan karşılaştırmaların yanıltıcı sonuçlar verebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Yıllar içerisinde meydana gelen değişime göre değerlendirmek daha objektif olacaktır.

Tablo: 4. 2017-2016-2015 Yılları Milliyetlerine Göre İstanbul'a Gelen Yabancı Ziyaretçi Sayıları (İlk On Ülke)

NO	ÜLKE İSMİ	2016 GELEN	2015 GELEN	DEĞİŞİM 2016-2015 %	2017 GELEN	DEĞİŞİM 2017-2016 %
1	ALMANYA	1.006.495	1.298.235	-22,5	986560	-2
2	İRAN	648.176	755.707	-14,2	900810	39
3	SUUDİ ARABİSTAN	476.561	412.251	15,6	557834	17,1
4	İNGİLTERE	371.526	527.334	-29,5	380943	2,5
5	FRANSA	362.947	464.262	-21,8	370517	2,1
6	ABD	319.273	562.377	-43,2	270887	-15,2
7	RUSYA FED.	297.723	489.014	-39,1	494084	66
8	UKRAYNA	289.395	270.428	7,0	304275	5,1
9	IRAK	280.092	492.318	-43,1	517653	84,8
10	HOLLANDA	260.931	302.283	-13,7	253805	-2,7

Kaynak: İstanbul Turizm İstatistikleri Raporu Haziran 2017:4
İstanbul Turizm İstatistikleri Raporu Aralık 2017:8'den derlenmiştir.

2016-2015 yılları milliyetlerine göre İstanbul'a gelen yabancı ziyaretçi sayıları Tablo 4'te yer almaktadır (Turizm İstatistikleri Raporu, 2016: 7). İstanbul'a en çok gelen turistlerin Almanlar olduğu görülmektedir. 2016 yılında geçen yıla göre Alman ziyaretçi sayısında % 22,5 bir düşüş gözükmektedir. Aynı şekilde İran'da % 14,2, İngiltere de % 29,5 Fransa da % 21,8, ABD'de % 43,2, Rusya Federasyonu'nda % 39,1, Irak'ta % 43,1, Hollanda da % 13,7'lik bir düşüş gözükmektedir. Burada dikkat çeken gelişmekte olan önemli iki turizm pazarı gözükmektedir. Suudi Arabistan % 15,6 ve Ukrayna % 7 oranında artış göstermiştir. Ukrayna ve Suudi Arabistan pazarları ülke turizmi için oldukça kötü geçen bir yılda büyüme gösteren pazarlar olarak dikkat çekmişlerdir. Türkiye ile Ukrayna arasında iki ülke arasında pasaportsuz olarak yeni kimlik kartları ile karşılıklı seyahat olanağı sağlayacak anlaşma imzalanmıştır. Anlaşmaya göre yeni kimlik kartları kullanan Ukrayna ve Türkiye vatandaşları, iki ülke topraklarına giriş, çıkış ve transit geçiş yapabilecekler ve bu ülkelerde 180 gün için 90 güne kadar vizesiz kalabilecekler (Sabah Gazetesi, 17.05.2017). Bu gelişme ile birlikte Ukrayna pazarından gelen ziyaretçi sayısında artışların devam etmesi beklenmektedir.

2017 yılı verileri incelendiği zaman İstanbul'u en çok ziyaretçi gönderen ülkeler sırasıyla; Almanya, İran, Suudi Arabistan, Irak, Rusya Federasyonu, İngiltere, Fransa, ABD, Ukrayna ve Kuveyt gelmektedir (Turizm İstatistikleri Raporu Aralık, 2017: 6). 2016 yılına göre

değerlendirme yapıldığında 2017 yılında; Irak (% 84,8), Rusya (% 66), İran (%39), Suudi Arabistan (% 17,1) oranında ziyaretçi sayılarını arttıran pazarlar olmuştur.

İstanbul'a gelen ziyaretçi sayılarını daha iyi analiz edebilmek için turist gönderen ülkeler ile ikili ilişkilerde ilgili yıllarda meydana gelen olayları değerlendirmek; meydana gelen değişimleri daha iyi açıklayabilmemize yardımcı olacaktır. İstanbul' a gelen ziyaretçi sayılarında 2016 yılında önemli değişimler olan Alman, Hollanda, Rus ve Arap pazarlarının incelenmesi yararlı olacaktır.

4.1. Almanya Pazarının Değerlendirilmesi

Alman pazarında meydana gelen düşüşün nedenleri incelendiğinde meydana gelen terör olaylarında yaşamını kaybeden Alman turistler ve bunun sonucunda Alman Hükümeti tarafından yapılan seyahat uyarılarını dikkate alabiliriz. Almanya Dışişleri Bakanlığı, 12 Ocak 2016'da Sultanahmet'teki patlama sonrası Türkiye ile ilgili seyahat ve güvenlik duyurusunun yer aldığı sayfada güncellemeye gitti. Bakanlık, İstanbul'u seyahat edenlerden 'kamuya açık yerler ve turistik yerler de içinde olmak üzere insan toplulukları içinde bulunmaktan kaçınmalarını' istedi. Seyahat edenlerin ayrıca Bakanlığın seyahat ve güvenlik duyurularını ve medyadan gelişmeleri takip etmeleri tavsiyesinde bulunuldu (Deutsche Welle 12/01/2016). 12/01/2016 Sultanahmet'te meydana gelen bombalı saldırıda Sabah Gazetesi haberine göre 10 kişi öldü 15 kişi yaralandı. Bu saldırıda ölen kişilerin hepsi Alman uyruklu (http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/01/160114_sultanahmet_almanlar, Erişim Tarihi, 14.01.2016).

Türkiye'ye en fazla turist Almanya'dan gelmektedir. Yaşanan terör eylemleri ve Rusya ile yaşanan krizin de etkisiyle Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın verilerine göre 2016 yılında Türkiye'ye gelen turist sayısı dokuz yılın en düşük seviyesi olan 25.4 milyona düştü. Alman turist sayısında da bir önceki yıla göre yüzde 30'a yakın kayıp yaşandı. Ancak buna rağmen Almanya Türkiye'ye en fazla turist gönderen ilk üç ülke arasında yer almıştı (http://www.dw.com/tr/rakamlarla-almanya-t%C3%BCrkiyeekonomikili%C5%9Fkileri/a-39779201, Erişim Tarihi, 2.01.2018).

Terör olayları dışında iki ülke arasında yaşanmış olan siyasi krizlerin de Türkiye'ye gelen Alman ziyaretçi sayısını olumsuz etkilediği düşünülebilir. Türkiye'nin 15 Temmuz darbe girişiminin ardından beklediği desteği bulamadığı yönündeki eleştirileri ve Almanya'nın bazı şüphelilere sığınma hakkı vermesi ilişkilerde gerilim yaratmayı sürdürmüştür. Ayrıca İncirlik askeri üssü meselesi ve Alman vatandaşlarının tutuklanması mevcut durumu daha da

kötüleştirmiştir. Türkiye ile Almanya arasında bir süredir sorun yaratan belli başlı bazı konular şunlar: tutuklamalar, iltica talepleri, casusluk iddiaları ve toplantı iptalleri ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından yapılmış olan Nazi benzetmesidir Cumhurbaşkanı Erdoğan, toplantı uygulamalarının iptali kararlarının geçmişteki Nazi uygulamalarına farklı olmadığını belirtmiştir. (<http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39937578>, Erişim Tarihi, 22.01.2018). Bu açıklamalar Almanya’da tepkilere neden oldu.

Türkiye Otelciler Federasyonu’nun (TÜROFED) dünyanın en önemli turizm fuarı kabul edilen Berlin Turizm Fuarı’yla ilgili hazırlamış olduğu rapora göre: Almanya’nın, turizm sektöründe Türkiye’nin ‘ana pazarı olarak birinci sırada’ bulunduğu vurgulanmıştır. Ayrıca Almanya, 2015 yılında 5 milyon 580 kişi ile Türkiye’ye en çok turist gönderen ülke özelliğini korumuştur. 2016 yılında bu sayı 3 milyon 890 bine düşmekle beraber iki ülke arasında yaşanan siyasi olaylar sonucunda 2017 yılı için de artış beklenmemektedir. Bu raporda ayrıca, Almanya’nın, Çin’in ardından dünyanın en çok turizm harcaması gerçekleştiren ikinci ülkesi durumunda olduğu belirtilmiştir (<https://tr.sputniknews.com/ekonomi/201703291027847278-turkiye-almanyaberlinturizm-fuari/>, Erişim Tarihi, 2.01.2018). 2017 yılı İstanbul ziyaretçi verilerine bakıldığı zaman Alman ziyaretçi sayısında düşüşün devam ettiği gözükmemektedir. Büyük azalışların meydana geldiği 2016 yılına göre % 2’lik bir azalma meydana gelmiştir. (Bknz Tablo 3). Almanya’nın İstanbul ve Türkiye turizmi için önemi büyüktür. Alman ziyaretçiler, yıllardır İstanbul’a gelen ziyaretçiler arasında ilk sırada yer almaktadırlar. 2017 yılında da İstanbul’u en çok ziyaret eden ülke Almanya olmuştur. Ülkeler arası siyasi krizler ve terör olayları bu pazarda önemli düşüslere neden olmuştur. Uluslararası turizmdeki en çok turizm harcaması gerçekleştiren ülkelerden biri olması nedeniyle de Alman ziyaretçilerin İstanbul turizmi için ayrıca önemlidir. İki ülke arasında olumlu ilişkiler geliştirilerek Alman ziyaretçi sayılarında yükseliş sağlanması gerekmektedir.

4.2. Hollanda Pazarının Değerlendirilmesi

Avrupa ülkeleri ile yaşanan siyasi krizlerin ziyaretçi sayısına etkisi değerlendirildiği zaman Almanya dışında Hollanda ile yaşanan krizin de yansımaları ziyaretçi sayılarında düşüş olarak görülebilmektedir.

Hollanda’nın Türkiye Dışişleri Bakanı’na uçuş izni vermemesinin ardından, iki ülke arasındaki diplomatik kriz derinleşti. Türkiye’de yapılacak anayasa referandumu için Avrupa ülkelerinde toplantı düzenlemek isteyen bakanlara bugüne dek Almanya, Hollanda, Avusturya

ve İsviçre izin vermedi (<http://tr.euronews.com/2017/03/11/hollanda-ve-turkiye-arasinda-diplomatik-kriz-derinlesiyor>, Erişim Tarihi, 22.01.2018).

Dışişleri Bakanına yönelik engellemeden sonra Aileden Sorumlu Bakan, Hollanda girişinde durduruldu, uzun süre aracının içinde tutulan bakan gece yarısı sınır dışı edildi. İktidar partisinin referandumda 'Evet' yönünde yurtdışında yapmak istediği çalışmalar, uluslararası alanda krizlere neden oldu. Olay uluslararası diplomaside benzeri yaşanmamış bir skandala dönüştü 16 Nisan referandumu öncesi Avusturya'da, Almanya'da propaganda çalışmalarına izin verilmemesi ile başlayan kriz yayılarak büyüdü. Önce Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'na uçuş iznini iptal eden Hollanda, akşam saatlerinde de Almanya üzerinden Hollanda'ya gitmek isteyen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Kaya'nın aracı, Hollanda girişinde durduruldu. Bakan uzun aracın içinde bekletildikten sonra gece yarısı Almanya üzerinden sınır dışı edildi. (<http://www.turizm gazetes i .com/news.aspx?id=82862>, Erişim Tarihi, 22.01.2018).

Hollanda Seyahat Acentaları Birliği (ANVR), Türkiye ile yaşanan ziyaret krizinin tatil endüstrisini olumsuz etkileyeceğini açıkladı. Türkiye pazarına çalışan tur operatörleri Petra Cook, TUI, Steven van der Heijden ve Corendon gibi Türkiye tatili satan şirketler, terör saldırıları nedeniyle geçen yıldan bu yana Türkiye satışlarının ciddi oranda düştüğünü belirtiyorlar. Seyahat acentaları, geçen yılın aynı dönemine göre şu anda Türkiye satışlarında yüzde 30'luk bir düşüş bulunduğunu, sorunun devam etmesi halinde bu oranın ciddi biçimde artacağı endişesini dile getiriyor (<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39245280>, Erişim Tarihi 22.01.2018). 2017 yılı verilerine bakıldığı zaman da İstanbul'a gelen Hollandalı ziyaretçi sayısındaki azalışın devam ettiği görülebilmektedir. Önceki yıllarda İstanbul'a en çok ziyaretçi gelen ülkeler arasında ilk on sırada yer alan Hollanda artık on birinci sırada yer almıştır.

4.3. Rusya Pazarının Değerlendirilmesi

24 Kasım 2015'te Türkiye, Suriye'nin kuzeyinde hava saldırıları düzenleyen bir Rus savaş uçağının bütün uyarılara karşın hava sahası ihlali gerçekleştirince düşürüldüğünü açıkladı. Olayda bir Rus pilot öldü, diğeri yaralı kurtarıldı (http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151204_rusya_krizin_10_gunu).

24 Kasım 2015 itibarıyla 2.8 milyon Rus turist geldiği Antalya'ya 2016 yılı aynı döneminde yüzde 84 gerilemeyle 452 bin Rus geldi. Bu sayısının yaklaşık 432 bini, 2 Eylül'deki anlaşmanın ardından sağlandı. Rus uçağının düşürülmesi sonrasında Türkiye ve

Rusya arasındaki ticari ilişkiler de içinde olmak üzere birçok ikili anlaşma bozuldu. Rusya Federasyonu, uçak düşürülme olayı sonrasında Türkiye'den sebze ve meyve de dahil birçok ürünün ihracatına yasak getirirken, Rus vatandaşlarına da Türkiye'ye tatile gitmemeleri çağrısında bulundu ve charter seferlerini kaldırdı. Rusya'nın turizm sektöründe uyguladığı charter yasağı ise yaklaşık 8 ay sürdü. Antalya turizmi açısından tarihin en kötü dönemi olan 8 aylık sürecin ardından 28 Ağustos 2016 günü Rusya Başbakanı Medvedev tarafından imzalanan kararname ile charter seferlere uygulanan yasak kaldırıldı. Rusya'nın başkenti Moskova'dan Antalya Havalimanı'na ilk charter uçuş ise 2 Eylül günü gerçekleşti. 2016 Eylül ayına kadarki dönemde sadece 20 bin dolayında Rus turist geldiği kente, charter yasağının kaldırılmasıyla birlikte yeniden Rus turist akını yaşanmaya başladı (<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201611231025945730-ucak-kriz-yildonumu-rus-turist/Erişim Tarihi, 01.01.2018>). Rusya ile yaşanan uçak krizi 2016 yılında Türkiye'de özellikle Antalya bölgesini etkilemek ile beraber İstanbul'a gelen Rus ziyaretçi sayısını da önemli ölçüde etkilemiştir. 2015 yılında 489 014 olan İstanbul'a gelen Rus ziyaretçi sayısı % 39,1 oranında azalarak 2016'da 297 723 olmuştur.

Türkiye ve Rusya arasındaki kriz, 2016 Temmuz ayında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın özür mektubuyla normalleşme sürecine girdi. İki liderin telefon görüşmesiyle başlayan ikili ilişkilerin düzelme süreci, turizm başta olmak üzere birçok sektörde olumlu etki yarattı. Rusya'nın turizm sektöründe uyguladığı charter uçuş yasağı ise yaklaşık 8 ay sürdü. (<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201611231025945730-ucak-kriz-yildonumu-rus-turist/Erişim Tarihi, 01.01.2018>).

Sonrasında Rusya ile ilişkilerin düzelmesiyle birlikte 2017 yılında Rusya'dan gelen ziyaretçi sayısı 2016 yılında 274 764'ten 2017 yılında 452 082'ye yükselmiştir. Rusya dan gelen ziyaretçi sayısı 2016 yılına göre % 64,5 oranında artmıştır. 2015'te 489 014 olan İstanbul'a gelen Rus ziyaretçi sayısına yaklaşık bir rakam yakalanmıştır (Turizm İstatistikleri Raporu, 2017: 8). İstanbul' a gelen ziyaretçi sayılarına 2017 yılına bakıldığında ise Rus ziyaretçi sayısının 2016 yılına göre % 66 artış göstererek 494 084 olduğu görülmektedir. (İstanbul Turizm İstatistikleri Raporu Aralık, 2017:8). 2015 yılı verilerine bakıldığı zaman İstanbul' a gelen Rus ziyaretçi sayısı 489.014'tür. Buradan 2017 yılında gelen ziyaretçi sayısının 2015 yılında gelenleri geçtiği görülmektedir. 2016 yılında Rus pazarında yaşanan büyük düşüşün etkilerinin yaşanan olumlu gelişmelerin de etkisi ile aşıldığı söylenebilir

4.4. Arap Pazarının Değerlendirilmesi

2014 yılında İstanbul' a 2 129 641, 2015 yılında 2 534 324 ve 2016 yılında 1 976 166 Arap ziyaretçi gelmiştir. Gelen toplam Arap turist sayısında 2016 yılında 2015 yılına göre % 22 azalma meydana gelmiştir. 2011 yılında İstanbul'a gelen yabancı ziyaretçiler içerisinde Arap ülkelerinden gelenlerin oranı %11 iken 2016 da %22 ye kadar yükselmiştir. Değişik Arap milliyetlerinde meydana gelen değişim Tablo 4'de görülebilir. 2016 yılında Suudi, Arabistan, Cezayir ve Kuveyt pazarında 2015 yılına göre artış görülmektedir. Diğer Arap ülkesi pazarlarında ise ziyaretçi, sayılarında azalmalar meydana gelmiştir (Turizm İstatistikleri Raporu, 2016: 11).

Arap ülkelerinden gelen ziyaretçi sayılarında son yıllarda meydana gelen artışlar 2017 yılında da devam etmiştir. Toplam gelen ziyaretçi sayısında 2017 yılında 2016 yılına göre % 33 oranında artış meydana gelmiştir. İstanbul'a gelen toplam ziyaretçi sayısı, Arap ülkelerinden gelen ziyaretçi sayısı ile karşılaştırıldığında gelen Arap turist oranının her geçen yıl arttığı görülmektedir. 2011 yılından itibaren İstanbul'a gelen yabancı ziyaretçiler içerisinde Arap ülkelerinden gelenlerin oranı % 11 den 2017 yılında % 24,3 oranına yükselmiştir (Turizm İstatistikleri Raporu, 2017: 18). Buradan 2017 yılı verilerine göre şu sonucu çıkarabiliriz; İstanbul'a gelen her dört ziyaretçiden birini Araplar oluşturmaktadır. İstanbul turizmi için Arap ziyaretçiler, özellikle diğer pazarlarda yaşanan krizler ve siyasi olaylar sonrasında daha da önemli bir konuma gelmiştir.

Tablo: 5. 2017-2016-2015 Arap Ülkeleri Son Üç Yıl Gelen Ziyaretçi Sayıları

Ocak-Aralık	2015	2016	2015-2016 değişim %	2017	2016- 2017 değişim %
SUUDİ ARABİSTAN	412.251	476.561	15,6	563.231	18,2
IRAK	492.318	280.092	-43,1	514.265	83,6
CEZAYİR	166.823	171.504	2,8	205.075	19,6
KUVEYT	163.620	170.839	4,4	245.935	44
ÜRDÜN	116.681	139.979	20,0	189.323	35,3
LÜBNAN	133.185	134.167	0,7	164.979	23
TUNUS	99.109	96.818	-2,3	108.319	11,9
SURİYE	343.840	92.995	-73,0	100.140	7,7
MISIR	94.483	92.048	-2,6	97.690	6,1
FAS	100.769	79.755	-20,9	103.990	30,4
LİBYA	230.123	70.666	-69,3	98.095	38,8
BAHREYN	31.661	40.700	28,5	59.916	47,2
B.A.E	50.158	37.361	-25,5	45.363	21,4
KATAR	33.971	31.007	-8,7	49.259	58,9
YEMEN	23.354	23.259	-0,4	27.631	18,8
FİLİSTİN	13.368	15.680	17,3	25.168	60,5
UMMAN	17.742	12.791	-27,9	23.658	85
SUDAN	10.868	9.944	-8,5	11.458	15,2
TOPLAM	2.534.324	1.976.166	-22,0	2.633.495	

Kaynak: İstanbul Turizm İstatistikleri Raporu Haziran 2017:11
İstanbul Turizm İstatistikleri Raporu Aralık 2017:16'dan derlenmiştir

SONUÇ

2016 yılı Türkiye ve İstanbul turizmi için büyük sayıda ziyaretçi düşüşlerinin meydana geldiği bir yıl olmuştur. Türkiye genelinde yaklaşık 11 milyonluk bir ziyaretçi azalışı meydana gelmiştir. İstanbul'da ise 2016 yılında yaklaşık 3 milyon ziyaretçi azalışı meydana gelmiştir. İstanbul'a 2016 yılında gelen ziyaretçi sayısı 2015 yılına göre %25,9 azalmıştır. Türkiye'nin bulunduğu bölgede meydana gelen savaşlar, ülkede meydana gelen terör olayları, siyasi krizler, darbe girişimi ve de diğer etkenler nedeni ile İstanbul turizmi bu gelişmelerden olumsuz olarak etkilenmiştir.

İstanbul'un yıllar içindeki ziyaretçi istatistiklerine bakıldığı zaman İstanbul'u en çok ziyaret eden turistlerin yıllardır Almanlar olduğu görülmektedir. Gelen Alman ziyaretçi sayısında 2016 yılında 2015 yılına göre % 22,5 oranında bir düşüş yaşanmıştır. Hollanda pazarında gelen ziyaretçi sayısında ise %13,7 azalma söz konusudur. Rusya pazarında % 39,1 azalma bulunmaktadır. Almanya ve Hollanda pazarındaki düşüşler 2017 yılında da devam etmiştir fakat devletlerarası meydana gelen bazı olumlu gelişmelerin etkisi ile birlikte Rus ziyaretçi sayılarında artışlar meydana gelmiştir. 2017 yılı ziyaretçi sayısı kriz öncesi dönemdeki ziyaretçi sayısını aşmıştır. Avrupa pazarındaki ülkelerde de bu olumlu gelişmelerin sağlanması önemlidir. Almanya ile ilişkilerin düzeltilmesi gerekmektedir. Türkiye ve İstanbul turizmi için geçmiş yıllarda olduğu gibi ilerleyen yıllarda da Alman turistler büyük önem taşımaktadırlar. Bunun yanında ziyaretçi sayısı olarak düşüş yaşanmakta olan Hollanda ve diğer Avrupa ülkeleri pazarlarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Nasıl Rusya ile yaşanan krizde olumlu adımlar atılıp normalleşme sağlandıysa Almanya ve Hollanda ile olumlu adımlar atılarak ziyaretçi sayılarının artırılması sağlanmalıdır. Son yıllarda İstanbul'a seferlerini durduran Avrupalı bazı yabancı bayrak taşıyıcı havayollarının seferlerinin devam ettirilmesi için çeşitli olanaklar ve kolaylıklar sağlanması İstanbul turizminin gelişimi için olumlu olarak düşünülebilir.

2016 yılında İstanbul'a gelen ilk on ülkeyi oluşturan pazarlar arasında; İran, İngiltere, Fransa, Amerika, Rusya, Irak ve Hollanda pazarlarında ziyaretçi sayılarında belirgin düşüşler meydana gelmiştir. İstanbul'un ilk on sırada yer alan ziyaretçi gönderen ülkeler arasında 2016 yılında sadece Ukrayna ve Suudi Arabistan ziyaretçi sayıları önceki yıla göre artış göstermişlerdir. Türkiye ve İstanbul genelinde böylesine ziyaretçi düşüşlerinin meydana geldiği bir zamanda Suudi Arabistan % 15,6 ve Ukrayna % 7 oranında geçen yıl gelen ziyaretçi sayılarına göre artış göstermiştir. Bu pazarlar gelişen pazarlar olarak dikkat

çekmektedir. İstanbul için bir diğer büyük gelişim gösteren ziyaretçi pazarı ise İran'dır. 2017 yılında İran'dan İstanbul'a gelen ziyaretçi sayısı 900 810 olmuştur. Almanlardan sonra İstanbul'a en çok gelenler İranlılar olmuştur. 2015 yılındaki rakamları da geçerek İstanbul'a yoğun rağbet göstermişlerdir. Bu 2017 yılında da büyük bir oranda artarak devam etmiştir.

2017 yılı ziyaretçi verilerine göre şu sonucu çıkarabiliriz; İstanbul'a gelen her dört ziyaretçiden birini Araplar oluşturmaktadır. İstanbul turizmi için özellikle Avrupa pazarının düşüşler gösterdiği bugünlerde Arap turistler büyük önem taşımaktadır. Bu pazarların gelişimine devam ettirilmesi gereklidir. İstanbul turizminin gelişimi için tüm pazarlarda özellikle çeşitli sorunların yaşandığı ülkelerde etkin tanıtım çalışmaları yapılmalı ve normalleşme politikaları hayata geçirilmelidir.

KAYNAKLAR

Avcıkurt, C. (2009). Turizm Sosyolojisi Genel ve Yapısal Yaklaşım, Detay Yayıncılık, Ankara

Barakazı, M. Ve Karapınar, E. (2015). Kültür Turizm Potansiyelinin Seyahat Acenteleri Bakış Açısından Değerlendirilmesi: Gaziantep İlinde Bir Araştırma.

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt: 8 Sayı: 40, Ekim 2015

Cook, R.A., Hsu, C.H.C. ve Marqua, J.J. (2016). Turizm Konaklama ve Seyahat İşletmeciliği, Çeviri Editörü Muharrem Tuna, Nobel Akademik Yayıncılık

Doğaner, S. (2013). Türkiye Kültür Turizmi, İstanbul

Günel, V., Alaeddinoğlu, F. Ve Şahinalp, M.S. (2009). Türkiye'ye Yönelik Kültürel Turizm Turları ve Başlıca Güzergâhlar, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (<http://sbe.gantep.edu.tr>) 8(1):275 -298

Kaufman, T.J. ve M. Scantlebury (2007). Cultural Tourism And The Vacation Ownership Industry, Journal of Retail & Leisure Property, 6/3, 213–220.

Öter, Z. Ve Özdoğan, O.N. (2005). Kültür Amaçlı Seyahat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı Selçuk-Efes Örneği, Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt 16, Sayı 2, Güz: 127-138

Seçilmiş, C., Koz, E.A.(2015). Sürdürülebilir Kültür Turizmi Algısının Nesillere Göre Tekrar Gelme Niyetine Etkisi, Journal of Tourism and Gastronomy Studies 3/3, 69-78.

Smith, A. (2009). Effects of Low cost Airlines to Develop Cultural Heritage Tourism, Anotolia An International Journal of Tourism And Hospitality Research, Volume 20, Number 2, pp. 289-306.

Uygur, S.M. ve Baykan, E. (2007). Kùltür Turizmi Ve Turizmin Kùltürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri,)Ticaret ve Turizm Eğitim Fakùltesi Dergisi, Sayı: 2

Uysal, Ü.E. ve Özden, P. (2012). Cultural Tourism As A Tool For Urban Regeneration İn İstanbul, WIT Transactions on Ecology and The Enviroment, Vol 167

Üsküdar, Ş., Çakır, M. ve Temizkan, S. P. (2014). Yerli Turistlerin Eskişehir'in Kùltür Turizmine İlişkin Algıları, Journal of Tourism and Gastronomy Studies 2/2, 67-76

Yücel, Y. (2013). İstanbul Tarihi Yarımada'da Kùltür Turizmi Stratejileri: Aktörler, Yeni Yaklaşımlar, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kùltür Yönetimi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

İstanbul Turizm İstatistikleri Raporu Aralık 2016, İstanbul İl Kùltür ve Turizm Müdürlüğü, Abdurrahman Çelik

İstanbul Turizm İstatistikleri Raporu Haziran 2017, İstanbul İl Kùltür ve Turizm Müdürlüğü, Abdurrahman Çelik

İstanbul Turizm İstatistikleri Raporu, Kasım 2017, İstanbul İl Kùltür ve Turizm Müdürlüğü, Abdurrahman Çelik

İstanbul Turizm İstatistikleri Raporu Aralık 2017, İstanbul İl Kùltür ve Turizm Müdürlüğü, Abdurrahman Çelik

INTERNET KAYNAKLARI

<http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2017/05/17/ukrayna-turkiye-ile-pasaportsuz-seyahat-anlasmagini-onayladi> Erişim Tarihi,19/10/2017

<https://www.dunya.com/ekonomi/havacilikta-sert-rekabet-haberi-394856>, Erişim Tarihi 22.01.2018

<http://www.dw.com/tr/alman-d%C4%B1%C5%9Fi%C5%9Flerinden-t%C3%BCrkiye-uyar%C4%B1s%C4%B1/a-18973408>

<https://tr.sputniknews.com/ekonomi/201703291027847278-turkiye-almanya-berlin-turizm-fuari/>, Erişim Tarihi, 2.01.2017

<http://www.dw.com/tr/rakamlarla-almanya-t%C3%BCrkiye-ekonomik-ili%C5%9Fkileri/a-39779201>, Erişim Tarihi, 2.01.2018

<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39245280>,Erişim Tarihi 22.01.2018

<http://tr.euronews.com/2017/03/11/hollanda-ve-turkiye-arasinda-diplomatik-kriz-derinlesiyor>,Erişim Tarihi, 22.01.2018

<http://www.turizm gazetes i.com/news.aspx?id=82862>,Erişim Tarihi, 22.01.2018

<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39245280>,Erişim Tarihi 22.01.2018

<http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39937578>, Erişim Tarihi, 22.01.2018

http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151204_rusya_krizin_10_gunu

<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201611231025945730-ucak-kriz-yildonumu-rus-turist/>Erişim Tarihi, 01.01.2018

<http://www.euronews.com/2016/01/12/timeline-of-terrorism-in-turkey>, Erişim Tarihi, 02.01.2018

<http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/TR,168166/muze-ziyaretci-sayilari.html>,Erişim Tarihi, 30.01.2018.

<http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/TR-217387/istatistikler.html>, Erişim Tarihi 15.11.2018.

<http://www.dhmi.gov.tr/istatistik.aspx>,Erişim Tarihi, 30.01.2017